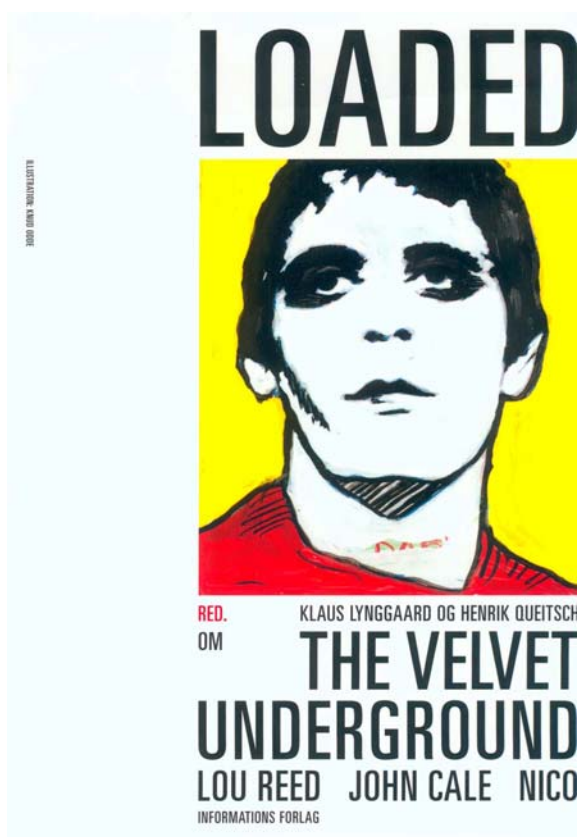

Himmelsk støj

En antologi på dansk om et af alle tiders mest indflydelsesrige amerikanske rockbands, The Velvet Underground og dets medlemmer. Særlig interesse tildeles de to grundlæggere af bandet Lou Reed og John Cale samt ikonet Nico

Klaus Lynggaard og Henrik Queitsch (red.): *Loaded - Om The Velvet Underground, Lou Reed, John Cale, Nico*. Informations Forlag, København 2004. 240 s. 298 kr.

Af Jens Jacob Horst

Bananen. Der var den. På coveret af den lp jeg netop havde slæbt hjem fra nok en musikalsk rejse til det, der dengang forekom at være et veritabelt slaraffenland af pladebutikker. Flensborg var *byen*, 'the mainline', når man som jeg var musikafhængig teenager i midt-firserne og led under det anseelige handicap, det var at vokse op i en musikalsk udørk som Tønder. Den danske folkemusikhovedstad som et musikalsk *wasteland* er velsagtens en ganske urimelig beskrivelse, men når man mest var til punk, Bowie og The Smiths, fristede den lokale radio & tv-filial med sine udstillede Heino og Gheorghe Zamfir udgivelser ikke det fjerneste, men Flensborg....

Stor og moden, gul og sort, svungen i diagonal over den hvide baggrund. Bananen altså. Og så kunne jeg sgu ikke få den af. Altså stadig bananen. Ikke at jeg var

særlig sulten eller videre påvirket. Ingen svamperus her eller alt for mange billige Hansapils. Men nu havde man da for f... erfaret, at netop clouet ved dette cover til The Velvet Undergrounds (VU) debutplade var, at man kunne demaskere bananen og gå direkte i kødet på den så at sige. "Peel slowly and see" var ordlyden på originalcoveret skabt af den både berømte og berygtede popkunstner Andy Warhol, hvis navn, som det eneste, prydede selv samme. Men jeg kunne hverken skrælle. Eller se. Og det pinte mig. En smule. For hvilken indsigt var jeg nu blevet udelukket fra, allerede inden den første tone var blevet ramt af nålen? Men ok, sådan er det at komme sådan cirka femten-tyve år for sent til første udgave og første oplag af en myte og en kult. Desuden var der jo ikke andet at gøre end at afspille skiddet, og da først nålen havde sænket sit skær ned i vinylens mørke, var en lusset banan, på- eller afklædt, inderligt lige gyldig. Musikken skulle sgu nok sørge for at skrælle, hvad skrælles skulle, og det gjorde den så.

Man blev i den grad draget ind i VU's beskudte storbyunivers domineret af frenetisk og dissonant guitarstøj, der på forunderligste vis kunne gemme på eller opløse sig i nærmest usandsynligt smukke harmonier og ligefrem skrøbelige melodi- og sangforedrag, alt sammen gennemstrømmende Lou Reeds nøgternt registrerende tekstunivers, omhandlende byens skæve eksistenser, stofferne og alle hånede subkulturelle miljøer.

The Velvet Underground

Kult er kodeordet. Og myte. Udtryk der ofte forekommer en smule tvivlsomme eller udvandede i en udpræget mediedefineret tid, hvor også budbringeren får en rem af den eftertragtede uødelighed. Men hvor slidte og klichéfylde udtrykkene end forekommer at være, synes de ligeså umulige at adskille fra VU, som føromtalt banan var at fravriste coveret. Et band der i den grad var miskendt og ude af sync med sin samtid, både anmeldelser og pladesalg dømte dem ude, men siden foldede sig smukt og mægtigt ud som en sort svane, og igen og på ny er blevet revitaliseret af nok en ny generation af musikere og stilarter inden for rockmusikken, der ser sig selv som arvtagere til eller påvirkede af VU.

The Velvet Undergrounds oprindelige besætning bestod af Lou Reed på guitar, John Cale på elektrisk forstærket bratsch, bas og keyboard, Sterling Morrison på guitar og bas og Maureen Tucker på trommer. Reed var i vid udstrækning sangskriveren og sangeren, omend

bandets andre medlemmer og især Cale også lagde stemmer til. Reed og Cale havde fundet sammen allerede i 1964 og dannede året efter VU i New York. Bysbarnet Reed var barn af rock'n'roll, mens waliseren Cale havde en klassisk skoling bag sig og siden i New York var blevet involveret i den spirende avantgardemusikscene ved folk som John Cage og La Monte Young. Begge så de imidlertid spændende muligheder ved at forene deres forskellige baggrunde i et udtryk, der hævede rocken op på et mere "sofistikeret" niveau og samtidig gav avantgardemusikken et mere dynamisk udtryk i dens lån fra rockmusikken.

Da bandet kort inde i sin karriere som turnerende band i slutningen af 1965 kom i kontakt med billedkunstneren Andy Warhol og hele avantgardekunstmiljøet, der omgav ham, havde bandet i store træk allerede udviklet dets særegne lyd og en klar forestilling om udtrykket eller "teorien" bag. Popkunstneren Warhol, i hvis stald de slog deres folder det næste år til halvandet, bidrog nok mere end noget andet med bandets visuelle stil fint i tråd med kunstreningens fokus på form frem for indhold. Fra et 'cool' læderklædt og solbrillebærende image med mere eller mindre subtile referencer til s/m til introduktionen af den blonde tyske model og sangerinde Nico, den kølige skønheds gudinde par excellence. Alt i alt en slags antitese til tidens altdominerende flowerpowerånd, den beskidte foruroligende storbyæstetik fra østkystens New York over for vestkystens San Francisco med blomsterbørnsromantik og insisteren på fred og harmoni. Jo, det lignede unægtelig et bevidst kommercielt selvmord, men et ærligt sådant. Natur og drifter lader sig ikke sådan lige betvinge af en flygtig tidsånd.

Samarbejdet med Warhol og Nico resulterede som omtalt i den herostratisk berømte debutplade *The Velvet Underground & Nico* benævnt "Bananpladen", hvor det pligtskyldigt, men i overensstemmelse med sandheden bør nævnes, at bananen blot er et billigt gimmick i forhold til sangenes skønhed og musikkens sære hypnotiske vælde. Indspillet 1966, udgivet 1967, hvorefter VU bryder med Warhol og Nico og senere samme år indspiller og udgiver det gennemførte støjrockalbum *White Light/White Heat*, hvis monotont fræsende feedback og forvrængning fra de elektrisk forstærkede instrumenter holder én i et jerngreb på langt de fleste af pladens skæringer. Fra fascination over det frastødende tilbage til fascination. En lystfyldt smertende oplevelse for nogle, mens andre nok blot går fra det frastødende direkte til det kvalmende med en lille tinnitus i tilgift måske. Cales baggrund i den egentlige avantgardemusik gør sin indflydelse gældende overalt på denne perle af en støjdjævel.

Reed og Cale var bandets to store personligheder og egoer. En for mange, og magtkampen resulterede i Cales exit. Derpå var VU Reeds eget projekt, og det mærkes tydeligt på den følgende udgivelse fra 1969, hvis titel blot er bandets navn. Kontrasten er til at tage og føle på. Støjinfernoet fra den foregående udgivelse er

på *The Velvet Underground* afløst af afdæmpede ballader og regulære rocksange, hvor sangskriveren Reed kommer til sin ret. Helt afgjort den Velvet-udgivelse, der er nemmest at gå til. Men sælge, det gør den ikke. I 1970 udkommer den fjerde og sidste regulære VU-lp *Loaded*, bandets svanesang med flere uomgængelige kompositioner signeret Reed. Men det er ikke et helstøbt album. Kontrolfreaken Reed havde forladt bandet inden pladens færdiggørelse, og hans sanges skæbne lå i andres hænder. Flere af disse, såsom "Sweet Jane", er siden i omarrangeret form blevet standardrepertoire ved Reeds liveoptrædener.

Hér slutter den regulære The Velvet Underground - historie, mens især Lou Reed og John Cale som solister begge siden har formået at tilføre rockkanonen mindreværdige kompositioner, hver på deres måde, og gennem den samlede arv fra VU inspireret yngre musikere på forskellig vis. Og vedbliver med at gøre det.

Loaded – en antologi

Indbegrebet af newyorker *coolness*, rocklegenden Lou Reed, ser mørkt drømmende frem for sig og ud imod læseren på forsiden af den nyligt (foråret 2004) udkomne antologi på dansk om kultgruppen over dem alle, The Velvet Underground. Holdt i en popkunststil der hylder Andy Warhol og giver mindelser om dennes ikonografiske portrætter af celebriteter som Marilyn Monroe og Mao Zedong, har billedkunstneren og musikeren Knud Odde effektivt valgt Mick Rocks berømte foto af Lou Reed fra coveret af dennes sologen-nembrud *Transformer* som forlæg for det aktuelle bogomslag.

Antologien er, som titlen angiver, nemlig ikke blot historien om moderskibet The Velvet Underground, men i lige så høj grad om de vigtigste aktører i og omkring og ikke mindst efter VU. Lou Reed, John Cale og Nico. Især, men ikke eksklusivt. *Loaded* er antologiens hovedtitel opkaldt efter VUs fjerde og sidste lp, men spiller samtidigt på det imponerende opbud af bidragydere, som det er lykkedes de to kompetente værter og medbidragydere Klaus Lynggaard og Henrik Queitsch at sammenbringe i nærværende publikation. Den er både fyldt op og ladet. Bogen er inddelt i tre hovedafsnit og et afsluttende appendiks. Hvert af de tre hovedafsnit eller dele, som de benævnes, og i grunden også det afrundende appendiks, kredser om sin tematik.

Del 1, "Electricity comes from other planets", beskæftiger sig primært med The Velvet Underground. Her er ti bidrag. Alle må formodes at være skrevet specifikt til antologien. Bidragyderne har vidt forskellige baggrunde, fra det akademisk kunstteoretiske over flere forfattere og journalister til en gymnasieelev(!). Her er koncertanmeldelse, personlige tilbageblik, kunstteori, musikteori, poesi og en langefinger til traditionen. Det har tydeligvis været redaktørerne magtpåliggende at forfølge og måske også demonstrere en uangribelig alsidighed.

Lou Reed, John Cale, Maureen Tucker og Nico havde alle karrierer i musikbranchen efter tiden med VU, og disse behandles i del 2, "Style it takes". Igen præcis ti bidrag, hvor kun Kim Skottes interview med John Cale angives at være skrevet i andet regi (bragt i *Politiken* okt. 2003). Og igen en alsidighed i bidragenes form og tematik.

Tredje vinkel med titlen "Frozen warnings. Samtidsstemmer" benytter genoptrykte tekster af Dan Turèll og Vagn Lundbye til at indkredse reaktioner i samtiden, da de fleste andre bidragydere er for unge til at have haft et samtidigt forhold til VU. Turèll beretter om VU og Lou Reed, mens Lundbye drømmer om og overværer Nico i levende live. Her sluttes af med en mailkorrespondance mellem Jørgen Leth og John Cale. Nutidig forståelse, så kriteriet må her være Leths alder og samtidighed med VU samt filmforbindelsen til Andy Warhol.

"Her life was saved by rock'n'roll" hedder appendikset og består af to forskelligt vinklede pladeguides. En over VU højdepunkter live. Den anden en selektiv pladeguide til alle antologiens oven for nævnte aktører.

The Velvet Underground revisited

Den fløjsbeklædte undergrund. Tressernes sorte sol genbesøgt. Talrige om ikke utallige er de publikationer især på engelsk, der på den ene eller anden facon vinkler historien om VU's umådelige indflydelse i rockmusikens verden. Også på dansk er der skrevet mangan artikel over emnet, så man kan rimeligvis stille spørgsmålstegn ved, hvorfor nok en publikation i rækken, der forudsigeligt nok endnu engang kårer VU som verdensmestre udi indflydelsesrig 'kulthed', bør se dagens lys.

Hvad skal vi med den, må det være legitimt at spørge, når nu VU som band endegyldigt udløb med Reeds udtræden i 1970. Selvom både Lou Reed og John Cale stadig er aktive musikmagere, forekommer deres indflydelse hovedsageligt at stamme fra deres 70'ereperiode (akkurat, fristes man til at sige, som David Bowie, men måske oven i købet i højere grad end ham) med spredte lysglimt i senere årtier. Smukke lysglimt må det retfærdigvis indskydes, men alligevel. "Stick a fork in their ass, and turn them over, they're done" som Lou Reed selv lader en ven sige i sangen "Last great American whale" fra lp'en *New York* (1989).

Forfatteren Gordon Inc er i sit bidrag til antologien inde på noget af det samme med den sigende titel: "Fuck Velvet Underground! And the horse they rode in on...". De er fortid, lad dem ligge synes parolen at være i et bidrag, der former sig som én lang besværgelse imod overhovedet at skrive selv samme indlæg. "Why bother then?" kunne man rimeligvis replicere. Men med er det kommet, og de herrer redaktører Klaus Lynggaard og Henrik Queitsch bruger det da også klogeligt som springbræt til forsvar allerede i forordet, hvor de forsøger at aflive mistanken om et par bedagede herrer

onani over en længst svunden tid spundet op på lydfaner af hvid støj gennem deres respektive liv. Som de lakonisk og temmelig prosaisk udtrykker det: "The Velvet Underground holder" (s. 7) og "Vi tror, stor kunst er tidløs" (s. 8).

Det sidste udsagn er det svært at være uenig i, det første egentlig også, når man som anmelderen har genlyttet meget af VU's produktion. Om det så er stor kunst, må afhænge af lytteren, og hvilken definition på stor kunst der kan opnås enighed om. Hinsides diskussion synes dog at være indflydelsen, som man ser den gøre sig gældende, ikke mindst i disse års udbredelse og popularisering af garagerockens bevidst underproducerede og grumsede støjæstetik ved bands som Black Rebel Motorcycle Club, The Strokes og The White Stripes. Og heri ligger måske netop pointen eller begrundelsen, om en sådan behøves for nærværende antologi. VU's indflydelse er markant til stede i årtierne, der fulgte, ikke som en konstant strøm, men snarere som uforudsigelige støjglimt. Fra glamrock over punk og new wave til støjrockbands som Sonic Youth, Pixies og My Bloody Valentine videre over grunge og frem til nutidens garagerockbølge.

Redaktør Klaus Lynggaard er et rockorienteret publikum bekendt som både forfatter af og bidragyder til adskillige musikrelaterede publikationer (bl.a. *Febertid* (1995) og *Rock- og Popplader 1952-1976* (1999)), skønlitteratur som *Martin* og *Victoria* (1985) og ikke mindst som indsigtfuld kritiker ved *Information*. Medredaktør Henrik Queitsch er anmelder ved *Ekstra Bladet* og medforfatter til *Politikens Dansk Rock Leksikon* (2002). Han leverer samtidig et af antologiens absolutte clou med sin korte, men præcist kommenterede selektive pladeguide gennem VU, Reed, Cale, Nico og Maureen Tuckers samlede produktion. Det benyttede karaktergivende stjernesystem kan man holde af eller ej, det ændrer ikke ved denne brugbare tilføjelse til antologien. Lynggaard bidrager med et velskrevet, stærkt personligt og grundigt essay, komplet med fodnoter oven i købet, i del 1 om VU. Her drypper hjerteblod. Også et interview med Lou Reed fra 2002 finder vej til del 2, men snarere er der nu tale om en monolog fra en ikke just selvudslettende newyorker.

Den personlige vinkling er i øvrigt et generelt træk ved langt de fleste af antologiens ofte velskrevne og sprogligt levende bidrag, hvilket både kan ses som en styrke og en svaghed. Teksterne fanger hurtigt læseren ind og anskueliggør musikkens nedslagskraft i og betydning for vidt forskellige levede liv. Her bør fremhæves den underholdende Nico-tilbedelse hos cand.theol. Søren E. Jensens "Den sande apokalyptiker" og forfatteren Pia Juuls rørende forsvar for Moe Tucker og alle de andre stakkels sjæle, som heller ikke kan synge i "And if you close the door". Klassisk skønsang i rockmusik, nej vel? Endvidere er hele del 3 med dens samtidsstemmer en anbefaling værdig, alle stærkt personlige. Her findes de genoptrykte Dan Turèll-tekster om Velvet Underground og Lou Reed, hvor særligt afsnittet "Walk on the wild side" er skarp skrivekunst, og resten overalt er

interessant (gen)læsning. Også Vagn Lundbyes Nico-tekster har høj klasse og er rørende i deres loyalitet over for hovedpersonen. Men hovedafsnittets virkelige scoop er det uventede bidrag fra digteren, forfatteren, instruktøren m.m. Jørgen Leth. "Cale/New Scenes" er gengivelsen af en mailkorrespondance mellem Leth og John Cale. Cales optræden i Leths film *Nye scener fra Amerika* (2002) trækker tråde direkte tilbage i tiden til hans gamle mæcen Andy Warhol, der er foreviget i den berømte scene med fortæringen af en burger i Leths oprindelige USA-film *66 scener fra Amerika* (1981). Et nyfuntet og indsigtfuldt blik ind i en privat "samtale".

Samtidig er der i sagens natur og særlig via betoningen af det personlige perspektiv mange overlappende betragtninger og en vis ansats til ærbødig andagt, hvor man nok engang pudser myten af og fortællingen om netop dette bands uvurderlige betydning i egne liv. Netop dette aspekt tages på humoristisk vis op af forfatteren Gordon Inc, som ovenfor nævnt, og af kollega Benn Q. Holm, der i "Tilståelse" kryber til korset og i dette sprængfarlige forum gør sig til kætter ved at erklære David Bowie sin kærlighed i stedet. Nuvel, når man som denne anmelder, og når den rette blå stemning indfinder sig, ind imellem føler et vist slægtskab med protagonisten i Reed kompositionen "Rock & Roll", hvis liv "was saved by rock'n'roll", er man også parat til at tilgive disse skønhedsfejl. Man er vel vokset op med og på rock'n'roll.

Ud over Lynggaards omtalte essay om VU finder man også forfatter og filmanmelder Bo Green Jensens sobre og afdæmpet registrerende essay om John Cale. Vel-skrevet og uden de store falbelader og idiosyncrasier, som ellers titter frem i flere af antologiens andre litterære indspark. Lynggaard tog sig som nævnt af Lou Reed (eller var det omvendt?), og kritiker og skribent ved *Politiken* Kim Skotte har John Cale som interviewoffer og demonstrerer journalistik med poetisk afdæmpet overskud i en artikel bragt første gang i *Politiken* oktober 2003.

Antologien rummer endelig også bidrag af mere teoretisk karakter som i lektor Elo Nielsens "Lou Reed. Rockens første-bohème", der kredser omkring Reeds tekstunivers og kunstneriske og personlige udvikling med udgangspunkt i en teoretisering af kunst og litteratur. "Flossede nerver" af ph.d-stipendiat, skribent og anmelder Torben Sangild kredser omkring støjæstetikken og avantgardismen hos VU og modstiller poeten Reed med avantgardisten Cale. Skriver smukt om støjten som udvidet skønhed.

Kunstteoretikeren Simon Sheik giver i "Uundgåeligt Eksploderende Plastik" en grundig indføring i popkunsten med stærk fokus på Andy Warhols betydning for VU, som Sheik mener, at man på ingen måde kan overvurdere. Denne synsvinkel står han i antologien temmelig alene med, når han insisterer på Warhols altover-skyggende betydning for udformningen af VU's særegne lydunivers. De fleste andre kilder peger på, at VU

allerede inden det første møde med Warhol i store træk havde deres "sound" på plads, deres specielle støjæstetik. John Cales baggrund virker langt mere oplagt at pege på end Warhol.

Det kan måske derfor ligne en tanke, at man har placeret forfatteren og dramatikeren Jokum Rohdes "The Velvet Underground og den nye fædrelandssang" umiddelbart efter Sheiks bidrag. Hvis Sheik kan beskyldes for at overvurdere popkunsten og Andy Warhol, da må Rohde siges at gøre alt for at undervurdere samme i sit forsøg på at udstille den, ifølge ham, oppustede og indholdsløse kunstscene omkring Warhol og The Factory. Har man blot en lille flig af rindalisme i sit gemyt (eller blot humor), vil man nærmest brække sig af grin over Rohdes fremstilling og blottelse af hulheden i kunstscenen omkring The Factory. (Sheik derimod ville jo nok blot gøre opmærksom på, at det indholdsløse og fascinationen af form netop er popkunstens pointe.) Rohdes lyriske stil er holdt i rendestens-højde, og sarkasmen og (dobbel) ironien er så tyk, at man helt kommer i tvivl om, hvad han rent faktisk mener. Men underholdende er det.

Egentlige fejlskud er det svært at pege på. Gymnasie-eleven Emilie Kjærs korte bidrag lugter måske nok en smule af aldersmæssigt alibi fra redaktørernes side, og musikeren og forfatteren T.S.Høegs "About the girls only" synes at sætte forfatteren lige så meget i scene som titlens eksklusive piger. Men det er jo smag og behag, og sådan må det nødvendigvis være i en antologi med så mange stemmer, og hvor redaktørernes erklærede hensigt har været at gøre dem så forskelligartede som muligt.

Det er tydeligvis en con amore-produktion fra redaktørernes side, men så sandelig også hos flertallet af skribenterne. De brænder virkelig for emnet og lykkes dermed også, med en floskel, at brænde igennem. Så jeg kan kun give antologien, som så vidt vides er den første af sin slags på dansk og med danske bidragydere, min varmeste anbefaling. Og vigtigst nok giver læsningen lyst på nok et genlyt med The Velvet Underground, Reed og Cale og alle de andre. Godt gået. Den holder.

Bananen. Altså den fra anmeldelsens indledning uafri-velige af slagsen, lykkedes det mig i den forgangne sommer at tiltuske mig i den oprindelige warholske certificerede afskrælbare udgave. Kødet er holdt i smagfuldt lyserødt – en himmerigsmundfuld.

Jens Jacob Horst er stud. mag. i historie og kinesisk ved Øst-asiatisk Afdeling, Aarhus Universitet.